

T E R M É S Z E T.

Szerkeszti 's kiadja

KUNOSS.

39ik szám.

Nyárutó 14ikén.

1838.

HONISMERET.

I. Folyók.

(Polytás.)

A Tisza ama' nagy térségnek vagy rónáságnak, mellyhöz hasonló Európában nincs, éppen közepén foly végig. Ezen nagy térségen kevés a' népség a' föld terjedelméhez képest, tehát alig merem említeni is, hogy e' szörnű folyót szabályozva egyenes vonalban lehetne a' Kánaán földön végig vezetni. Ezen rónáság a' hazának gabonatára. Beh üdvös és szép volna, ha e' rendetlen folyón emberi erő változtatást tenne! — Az nem lehet, az lehetetlen, az képtelenség, hogy a' Tisza egyenes vonalban folyjon e' termékeny földön végig' mondják az olvasók; pedig mily könnyen eszközölhetné ezt emberi egyesült erő 's elszánt nagy akarat; csakhogy mi még akarni nem tudunk.

Valamelly kéregető 's igazán szegény koldusnak alamsinát adni jó és szép dolog; de sokkal szebb azt eszközölni, vagy legalább akarni, hogy szegény koldus ne is legyen; hasonlólag szép és jó, egy kis gátot vonni a' Tisza valamellyik alacson kanyarodása elébe, de sokkal szebb volna azon igyekezni, hogy olly kis gátra ne legyen szükség. — Hogy a' Tisza egykor szabályozva lesz, rendületlenül hiszem. Mikor történik az, nem tudom; magyarok eszközlendik e' azt, vagy más népek midőn mi már egyszer talán nem leszünk, azt sem tudom. Nem említem a' hasznát, melly e' folyónak szabályozásából ránk háromolnék; hiszen nincs e' arrul minden józaneszü meggyőződve? hanem csak azt kérдем, miért hagynók e' dicsőséget utóbbi kornak, vagy más utánunk jövő nemzetnek? Hát a' magyar semmi nagynak kivételére sem volna képes? 'S pedig olly valami rendkívüli nagy dolog volna e' egyenes földön, hol semmi sziklával sem kell küzdeni, egy nagy árkot ásni, mellyben a' Tisza egyenesen folyhatna? Ha azon megyék, mellyeken a' Tisza végig foly, kezefogva összeállnának, könnyen eszközölhetnének olly művet, mellyről ezredek mulva unokáink azt mondhatnák: ez a' mi őseink munkája; vagy pedig valamelly más nemzet azt mondaná: ez ama' hires magyarok műve, kik egykor e' szép földet lakták. Az Isten nem választott ki egy nemzetet sem, hogy csak az legyen hires és nagy; mindeniknek önakarátátul függ nagygyá lehetni. Mennyi emlék hirdeti több elenyészett nemzetek nagyságát; mi még homályban vagyunk! Honunkban még most is római emlékekre találunk, 's magyarokra nem! — Egy nagy mély árok dicső emlékezetüvé tehetné bennünket, 's azon kívül sok millió hasznót is árasztana ránk, és mi még sem tennők azt? —

3. Száva. A' két főlebbi folyó után legnevezetesebb lehet ránk nézve a' Száva, melly Zágrábmegyében foly be hozzánk Karinthiából, 's az adriai tengerhöz viszen közel de csak egy más folyó segedelmével, mellyet szükségkép emlitenem kell, 's a' kettőrül egyszerre szólnom, ha a' Szávanak hasznát említeni akarom; 's e' másik folyó

4. Kulpa, melly a' flumei tengeri kerület hegyeiből ered, 's Károlyvárnál Korona- és Dobra folyókkal egyesülve hajókázható. E' két folyó, tudnillik a' Száva és Kulpa, Sziszeknél egyesül. Ez egyesülési ponttul fogva a' Száva megszűnik előttünk nevezé-

tes lenni, hanem a' Kulpa foglalja el annak szerepét, tehát erre kell figyelmünket fordítanunk. Néhány évvel ezelőtt honunknak a' tengervideki részét vizsgálván szomorun kelle tapasztalnom, hogy nagybecskereki gabonás hajók — terhesen érkeztek ide midőn a' Kulpa teljebb volt, 's gabonájukat már Károlyvárott lerakván egy egész hónapnál tovább kelle várakozniok, üres hajókkal nem tudtak visszajöni. Ennek nem éppen a' víz sekély-sége volt oka, hanem inkább az, hogy a' folyók, tudnillik maga a' Kulpa és táplálói a' Korona és Dobra, erdős hegyekből rohanván, nagy fatörzsököket sordornak le, 's hőmpolygetnek magukkal, mellyek a' Kulpa medrében keresztül kasul összevissza hevernek, 's a' mellyeken természetesen fenakadnak, mihelyt a' víz megsekélyedik. Ugy vélem, hogy e' folyót illy akadályoktól tisztán tartani, nem nagy erőt kívánna. Egyébiránt e' folyó csak úgy lehetne ránk nézve nevezetessé, ha Károlyvártul — mint már fölebb érintettem — Fiuméig vagy Bucariig vasut készülne, 's nyugoti kereskedésnek nyílnék ut a' középtengerre.

(Folytatása Lővetkesik.)

A' TÉVELYGÉS' VÖLGYE.

(K u t f ő: Revue de Paris.)

(V é g e.)

Nap' keltével a' táj más tekintetet mutatott. Éjeli előnyomulásunk alatt vulkán-nemű hegyek közé jutottunk, 's meztelen, kopár, megszaggatott dombok által láttuk magunkat öveztetni, mellyek az Aethna' lábánál levőkhöz hasonlítottak. E' felhasadozott földön körül belül három lieunyit haladtunk, aztán egy síkságra jutánk, hol a' homok olly finom volt, mintha szítálva volna. Két órával előbb, mint szokás, megálltunk; Becharatol ennek oka iránt tudakozódtam 's feleletül azt vevém, hogy ez nyughely' kereshetése végett történik. E' felelet valamennyire különösnek látszott előttem, minthogy karavánvezetőnk soha sem élt illy elővigyázattal.

Valóban földre szálltak arabjaink 's azt figyelmesen vizsgálva helyet kezdtek keresni; e' rendkívüli cselekmény ujonnan fölingerlő kíváncsiságomat 's én is keresni kezdtem. Midőn láttam, hogy semmit sem lelek, előhívám Becharat 's megkérdeztem, tudna e' értesíteni, mit keresünk, 's hogy mi a' helyet illeti, a' mellyen most vagyunk, éppen olly jónak látszik előttem, mint bármely más. Felelet helyett némelly nyomokat mutatott Bechara a' homokban, mellyeket rendkívül nagy számuk miatt eddig észre nem vettem; a' láb sehová sem léphetett, a' nélkül hogy valamelyikét e' nyomoknak ne érje. Kigyóktul és gyíkoktul eredtek ezek, mellyeknek tölcésáralakulag tátongó üregeiket helyről helyre észrevettük. Az arabok e' különféle nyomokbul megösmérék nem csak azt, milly állatokéi azok, hanem az illy állatok' korát, vastagságát, erejét és — mi még nevezetesebb — azt is, az estve, reggel vagy épen e' pillanatban jártak e' itt. Megtanítottak e' különféle nyomok' ismerésére 's tökéletesen felfogtam teoriájokat, mellyet néhány nap után igen éleselműleg gyakorlatba is hoztam. A' gyíkok p. o. négy körmüknek tökéletesen hátrahagyják jelét 's egy görbülő kis barázda mutatja a' helyet, mellyet farkuk érint; a' kigyó, melly gyűrűzve halad előre, egyközűen megszaggatott nyomokat hagy hátra mindenütt, hol gyűrűi a' homokot érik; a' gazellák könnyű, csapodárkodó, egyenetlen nyomokkal bélyegzik helyöket, a' mint vidám karakterök vig szökdecselésre vagy bohós melléugrásokra bírja őket. A' vizsgálat' eredménye az volt, hogy a' pusztaságot, mellyen vándoroltunk, számos de igen vegyes társaság lakja, 's ha némellyek ez állatok közül igen

kellemese voltak is megtekintésre, a' többi ellenben igen gonosz hálótárs lehet. Szerencsére a' csupa félelemmel megszabadultunk.

Estve az elővigyázati rendszabások megkettőztettek. Már öt óraker megálltunk, hogy egy kis vadászatra időnk legyen. — Éjfélkor ugyanazon különös lármát hallottam, melly már mult éjjel feltűnt előttem. Lehetlen volt, hogy ez elfojtott sobajok, e' nyögések, a' végtelen pusztaságban elvesző szétől erednének, mert a' legkisebb légvonás sem volt érezhető.

Nap' kelte előtt ismét tovább haladtunk; midőn a' nap feljött, a' kigyók' síkját már elhagytuk 's egy waddiba értünk; ez azon név, mellyet az arabok azon ezerféle völgyeknek adnak, mellyek a' sinai hegyet megszaggatják. A' mint előhaladtunk, azon mértékben nagyobbodtak a' halmok is. Ezek már nem vulkani dombok voltak, mint az előbbiek, mellyekre akadtunk, hanem tűzben meszedett hegyek.

Most már nem kelle félnünk, hogy eltévedünk. Minden hegy, minden szirt az ut' jeléül szolgált vezetőnknek. Reggeli három óraker jelenté, hogy egy kúthoz közeledünk. Nem sokára a' tevek is, mellyek eddig igen közönbösen viselék magukat, rendkívüli vidámságot mutattak, 's midőn egy hegy' kanyarulata mellett eltértünk, önkint vágatni kezdtek annyira, hogy tiz percz mulva a' kívánt kúthoz értünk. Közeledtünkkel felhőkint röppent fel egy sereg mustik, 's tevéink, mértékletességi jó híróket egészen feledvén, ellenállásunk mellett is berohantak a' vízbe, mellyet mi, mint magáról nem feledkező kétlábuhoz illik, számunkra akaránk megőrizni. Izadságtól, homoktól és portul ellepetve egészen megmosódtak a' forrásban, úgy hogy midőn belőle inni akaránk, szőrel egészen tömve találtuk és zsirfoltok usztak rajta, mint a' levesen. Azonfelül az iszap egészen fel volt zavarva 's még midőn darab idő mulva leülledpett is, a' víznek akkor is olly vadállat ize volt, hogy ránk nézve egészen ihatlanná lön. Csupán az arabok, a' tevéknek született, bizodalmas barátai, nem éreztek undorodást 's olly hősileg iddogáltak, mintha a' viz' tisztaságát semmi sem zavarta volna.

Igen ritkán történik, hogy valamely beduin-család, vagy nemzetség tovább menjen, a' nélkül hogy illy kutaknál ne pihenjen. Ez teszi Arabiában a' tolvajmesterséget olly könnyűvé és fáradságtalanná. A' pusztasági rablóknak csak valamely forrás mellett kell lesbe ülniök 's bizonyosak benne, hogy a' ki arra utazik, oda megy szomját oltani.

Mint hogy vezetőnk e' helyet választá nyughelyünkül, veszélyeinek és jó oldalainak kifürkészése végett Becharát és Arabellaht vizsgáldóni küldte. Mintegy félóra mulva azon hirrel tértek vissza, hogy egy beduin nemzetség van tőlünk fél lieu (mér földnyire). Alig jelenték ezt, midőn egy arab már ott terme egy ürüvel, Bechara néhány lépésre elebe ment 's most elkezdék a' pusztai köszöntést, melly mindenütt egyforma. Bechara kezdé: „Áldás reád!“ — 'S százsorozva te reád. „Jól érzed magad?“ — Jól. „És nőd?“ — Igen jól. „És házad?“ — Igen jól. „És szolgálid?“ — Igen jól. „És tevéid?“ — Igen jól. „És csordáid?“ — Igen jól. — Erre kezét nyujtá Bechara az idegennek, egymást érintve, valamely a' pusztaságban divatozó jelt váltottak egymással, 's most az idegen ugyanazon kérdéseket tevé 's azon feleleteket kapta.

Az ürü eladó volt 's ez nekünk leirhatlan örömet szerzett, mert hat vagy nyolcz nap óta nem evénk fris hust. Alkudozni kezdénk, de az arab 5 franknál alább nem akarta adni, maga Bechara megvallotta, hogy ez nagyon drága 's hogy földije hasznot von helyzetünköl. Az alku mégis — és pedig mind a' két fél' nagy elégedésére — megtörtént.

Azonnal köz örvendezés lön a karavánban; mert igazságosan kétkedtek, hogy mi három európaiak az egész ürit megeszszük. Mindenik sietett a' dologban részt venni, 's miután a' leölt és elkészített ürü' belseje malozsával, aszaltszilvával, vajjal, barackképpel, rissel és fűszerekkel megtöltetett, a' tüzhely' közepére helyzeteték 's hamuval és parázzsal egészen beborítottatott. Mintegy óra mulva sülten álla előttünk az ürü, 's Becharát és Arabelláht mellénk szolítván, evéshez kezdénk. Az első méltóságosan elővoná törét, mellyel az ürüt felhasitotta, jobb öklét bele mártá 's tőtelekéből jó csomót kimarkolt 's minden forrósága mellett sértetlenül lenyeldesé. — Midőn jól laktunk, karavánunk' többi arabjai estek a' maradéknak; husz percz mulva nem maradt egyéb a' csontváznál.

Az arabok igen jó kedvre derültek 's Bechara énekelni kezdett. Dalába csak hamar azon hangok vegyültek, mellyeket már a' két utolsó éjjel hallottam 's mellyek távolról tompa szélzugáskint hangzottak, de minél közelebb jöttek, annál búsabbak és panaszlóbbak lettek. Engem e' különös hangok elborzasztottak; ugy tetszett, mintha a' szomszéd törzsök megtámadtatnék 's mintha a' haldoklók' hörgését hallanám. Becharát ez iránt megszólítottam. — „Ah! — szóla — e' hangok nyugtalanitnak téged? Ez semmi. A' szél elterjeszté ürünk' szagát, 's most a' schakalok és hyénák közelítnek, a' sültből részöket kívánni. Szerencsére már a' csontoknál egyéb nem maradt. Nem sokára még inkább fogod őket hallani 's nem csak hallani, hanem, ha néhány darab fát vetsz a' tűzbe, tanyánk körül kodorogva látni.“

Bechara' tanácsát két okbul követém: először, mert tudtam, hogy a' tűz e' vadakat elrezzenti, másodsor, mert ez ujon föllépő vendégeket ismerni akartam. Valóban a' láng még nem is égett annyi fénynyel, hogy 25 lábnyi átmérőjü kerületet megvilágosítson, midőn félig fényben, félig árnyékban a' majd megjelenő majd el-eltűnedező hangversenyzőket megpillantók, mellyek' muzsikája engem már harmadik éje mulatott. Ezuttal egy puskalövetnyire jártak tőlünk 's olly ocsmányul orditoztak, mintha egymást csatára ingerelnék. Olly jól láttuk őket, hogy nem csak megkülönböztethettük a' schakalokat a' hyénáktól, hanem azt is kivehettük, mint berzenkednek hátszöreik. Becharát megszólítám: mit tartana megtámadtatásunk' esetében legtanácsosabbnak. Ő csak azt felelé, hogy itt éppen semmi veszély nincs, és hogy ellenségeink igen tisztés távolságban maradandnak, míg ellenben, ha közelünkben egy emberi holttest vagy dög fekönnék, semmi által vissza nem tartóztatának. Illy esetben legjobb, a' testet a' tanyából kivetni, 's a' vadaknak átengedni.

Mi az arabokat illeti, előttök e' szomszédtság egészen közönbös volt. Miután minden dolgaikat végzék, testvéreleg tevéik mellé heveredtek. Csak egy állított ki örül, inkább — ugy hiszem — két — mint négylábu szomszédaink miatt. — Mi európaiak a' sátorba telepedtünk szőnyegeinkre, darab ideig még e' pokoli hangárol csevegtünk 's aztán mely és nyugalmas álomba merülénk.

DUMAS SÁNDOR után H. M.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.